

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 7, 2017

УДК 338

Т. М. Семененко,

аспірант, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ ЯК ПРОВІДНА РУШІЙНА СИЛА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

T. M. Semenenko,

the doctoral student,

Kyiv national economic university named after Vadym Hetman

TRANSNATIONAL CORPORATIONS AS THE KEY FORCE OF GLOBALIZATION PROCESSES IN THE MODERN CRISIS CONDITIONS

В статті розглянуто сутність глобалізації та притаманні їй риси на сучасному етапі розвитку світового господарства. Визначено сутність транснаціональних корпорацій (ТНК) як провідної рушійної сили глобалізаційних процесів, масштаби та сфери діяльності, а також їх ключові переваги. Також розглянуто значення та обґрунтовано необхідність посилення ролі державного регулювання у міжнародних економічних відносинах. Охарактеризовано ряд факторів, які вже зараз спонукають ТНК переглянути свою глобальні стратегії діяльності з метою утримання своїх ринкових позицій у різних країнах та регіонах світу, а також можливостей подальшої експансії у світовому економічному просторі.

The meaning of globalization and its main characteristics in modern stage of world economy are considered in the article. The nature of transnational corporations (TNCs), particularly their scale and spheres as the main force of globalization processes and their basic advantages are detected. The importance and substantiation of the need to strengthen the role of state regulation in international economic relations is also considered. A number of factors have been characterized that already encourage TNCs to review their global strategy to maintain their market positions in different countries and regions of the world, as well as opportunities for further expansion in the global economic space.

Ключові слова: глобалізація, транснаціональна корпорація, новий економічний порядок, глобальні виклики.

Key words: globalization, transnational corporation, new economic order, global challenges.

Постановка проблеми. Останні кілька десятиліть прийнято вважати найбільш сприятливими для пожвавлення глобалізаційних процесів, вільного руху торгівлі, капіталу, інновацій та людей. Досить часто даний період називають світовим порядком «Вашингтонського Консенсусу», який в широкому значенні являє собою тип макроекономічної політики, направленої на мінімізацію державного регулювання та зміцнення ринкових механізмів, розмиття державних кордонів. Невід'ємною частиною лібералізації, регіоналізації та глобалізації стала діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК), що насамперед зумовлено їхніми сферами та масштабами діяльності, а також фінансовою могутністю. Однак світова фінансова криза 2008-2009 рр. довела вичерпність та неактуальність «Вашингтонського Консенсусу», так як саме дотримання його правил і спричинило світовий фінансовий колапс. Перехід до нової політичної та регуляторної ери є по-своєму викликом для державних економік, урядів та ТНК, а точніше їхніх, вже усталених, бізнес-моделей [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню феномену ТНК та їх ролі глобалізаційних процесах присвячені праці таких вчених-економістів як С. Андерсон, Кінделберг С., Перлмутер Х., Хірш С., Данінг Д., Лук'яненко Д.Г., Плотніков В. та ін. Проблеми і виклики, з якими доводиться мати справу сучасним ТНК, висвітлені у працях Ваймена О., Сіденка В.Р. та ін.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ключових проблем, з якими зіткнулися сучасні ТНК як провідна рушійна сила глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація – це необоротний процес, який охоплює всі сфери життєдіяльності людства та виводить їх на загально масштабний, планетарний рівень. Однак, процес глобалізації найбільшою мірою проявляє себе в економічних відносинах, впливаючи на розвиток окремих галузей економіки, а також поведінку окремих країн, регіональних угруповань. Глобалізація проявляється в наступному:

- 1) перетворення національних і міжнародних компаній в транснаціональні та глобальні;
- 2) уніфікація та гармонізація законодавства, інформаційних та звітних систем;
- 3) рух капіталу у світовому масштабі;
- 4) створення нових інвестиційних технологій та світового ринку інновацій;
- 5) створення віртуальних організацій, які функціонують у світовому масштабі;
- 6) вироблення глобальних стратегій розвитку різних економічних сфер [2, с.227].

ТНК – ключові фігури процесу глобалізації, в контексті якої їх можна розглядати як великі компанії, що мають зарубіжні активи в різних країнах та мають потужний вплив на економіку певних держав та певні галузі економіки (на міжнародному, регіональному та світовому рівнях). Крім того, внаслідок своєї фінансово-економічної, технологічно-інноваційної та соціальної потужності, сучасні ТНК беруть активну участь, на ряду з державними урядами, міжнародними та світовими організаціями, в політичних процесах окремих країн, регіональних угруповань та світової спільноти в цілому.

За останні тридцять років кількість ТНК збільшилась у 9 разів (у 1970 р. було зареєстровано 7 тис. таких фірм, у 1976 р. їхня кількість становила 11 тис. із 86 тис. зарубіжних філій, а у 1990 р. – 24 тис. ТНК). В середині 90-их рр. функціонувало 40 тис. таких корпорацій, які контролювали за межами своїх країн до 250 тис. дочірніх компаній. Останні офіційні дані щодо кількості ТНК у світі опубліковані в Звіті про світові інвестиції ЮНТАД за 2011 рік - у світі налічується 82, 053 тис. транснаціональних корпорацій та їх 807,363 тис. зарубіжних підрозділів [3]. За оцінками, ТНК охоплюють 4% загальної зайнятості в розвинених країнах та 12% всіх працівників у країнах, що розвиваються. За інформацією Європейської Комісії, багатонаціональні корпорації контролюють 2/3 світової торгівлі, близько половини промислового виробництва та 80 % інновацій та ноу-хау. До того ж, у своїй діяльності ці суб'єкти господарювання активно використовують переваги офшорних зон, що дає змогу значно скоротити обсяги податкових витрат[4].

Згідно списку 100 найбільших економік світу, який опублікував Світовий банк у 2014 році, 40 з них – транснаціональні корпорації. До уваги були взяті такі показники як ВВП та виручка від реалізації. До даного списку потрапили енергетичні компанії США, Європи та Азії (Exxon Mobil, Royal Dutch Shell, PetroChina, Sinopec та ін.), автомобільні концерни (Toyota, Volkswagen, Honda, Ford, General Motors) (Таблиця 1) [5].

Як вже зазначалось, ТНК є невід'ємним агентом світових економічних відносин та глобалізаційних процесів. Позитивні наслідки та переваги було згадано вище, тому пропонується розглянути ключові проблеми та виклики, які постають перед ТНК.

Таблиця 1.
100 найбільших економік світу

№	Країна/ Компанія	ВВП/виручка від реал-ції (млрд..дол. США)	№	Країна/ Компанія	ВВП/виручка від реал-ції (млрд..дол. США)
1	США	17419	56	Volkswagen	244
2	КНР	10 360	57	Греція	238
3	Японія	4 601	58	Apple	233
4	Німеччина	3 853			
		68	Chevron	200
27	Норвегія	500			
28	Walmart	485	76	China Railway	163
29	Sinopec	461	77	Phillips 66	161
30	PetroChina	439	78	Japan Post	157
31	Австрія	436	79	Daimler	157
32	Royal Dutch Shell	421	80	General Motors	155
33	Іран	415	81	Allianz	148
34	ОАЕ	402	82	Exor	148
35	Exxon Mobil	394	83	Ford	144
36	Saudi Aramco	378	84	Petrobas	144
42	State Grid	333	94	Україна	132
43	Малайзія	327	95	AT&T	132
44	Toyota	326	96	Ангола	131
45	Сингапур	308	97	Valero	131
46	Samsung	305	98	United Health	131
			99	PDVSA	128
52	Vitol	270	100	Trafigura	128

Світова фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. довела неефективність «Вашингтонського консенсусу» та схилила до думки урядовців різних держав до висновку, що роль держави у регулюванні ринків та корпоративної поведінки повинна зростати, оскільки:

- по-перше, системні ринки руйнуються внаслідок повної лібералізації, безперешкодного капіталізму та дерегуляції з боку держави;
- по-друге добробут споживачів не може бути гарантований виключно з боку конкурентних сил.

Існує ряд факторів (викликів), які відбуваються у світовому економічному порядку, які вже мають неабиякий вплив на діяльність сучасних ТНК (Рисунок 1).

Рис. 1. Виклики сучасних ТНК

1. Посилення торгівельних бар'єрів. Згідно даних Світової Організації Торгівлі, торгівельна політика стає більш жорсткою та набуває протекціоністського характеру. Так, країни "великої двадцятки" посилюють бар'єри, запроваджуючи нові протекціоністські заходи, такі як експортні обмеження на різні продукти, нові квоти та тарифи. З 2008 року урядами цих держав було введено понад 1,5 тис. нових обмежувальних заходів, а усунуто лише 387, крім того спостерігається посилення імміграційного контролю. Як наслідок, спостерігається порушення ланцюгів постачання ТНК, а також здатність користуватися альтернативними ланцюгами постачання (включаючи підвищення стандартів працевлаштування та екологічної політики). Особливо це стосується вертикально інтегрованих корпорацій [6].

2. Посилення місцевої конкуренції. Країни дедалі частіше встановлюють стратегічні промислові напрямки, що передбачає створення та фінансування державних програм підтримки стратегічних галузей економіки, сприятливого регулювання та протекціоністських заходів від іноземної конкуренції. Наприклад в США та ЄС національні компанії отримують суттєву політичну підтримку в судових процесах проти технологічних компаній, фінансових установ та автовиробників іноземного походження. Компанії-творці мобільних додатків, такі як Uber та Airbnb, незважаючи на великий попит на ринку даних послуг, були змушені вдатися до пошуку та створення таких бізнес-моделей, які б повною мірою були адаптовані до місцевих вимог.

3. Зростання політичного ризику та невизначеності щодо іноземних інвестицій. ТНК дедалі частіше враховують політичні ризики. Це, в свою чергу, призводить до більш виважених та складних рішень щодо здійснення інвестицій з боку ТНК. Як приклад, прямі іноземні інвестиції, що надходять з країн ЄС та США значно скоротилися в період з 2007 по 2015 рік (з 6,9 відсотка до 3,3 % для ЄС та з 2,9 до 1,8 % від обсягу ВВП цих країн). Наслідком також слід вважати зростання страхового ризику політичного ризику та антикризового управління (обсяги страхування від політичного ризику зросли майже в два рази з 2013 до 2014 року) [7].

4. Зростання контролю з боку органів місцевого управління та державних урядів. Внаслідок спалаху екологічних катастроф, облікових скандалів, банківських збоїв, недотримання трудового законодавства в деяких секторах економіки підзвітність економічних суб'єктів перед місцевим керівництвом урядами країн зростає. Особливо актуальним це є для енергетичного, нафтогазового сектору, а також банківської галузі.

5. Посилення соціальної відповідальності ТНК. Вже минули часи, коли діяльність ТНК була переважно зосереджена на потребах акціонерів та максимізації прибутку. На тлі зниження довіри до бізнесу, посилення регуляторного контролю та штрафів за невиконання вимог державного законодавства, ТНК просто змушені збільшити свою соціальну відповідальність. Вимоги стають все більш жорсткими – внески до місцевих громад, створення доступного продукту для місцевого населення, справедливої політики з оплати праці, тобто ТНК все частіше обирають стратегії, що враховують широкого кола зацікавлених сторін (включаючи споживачів, працівників, суспільства в цілому та навколишнє середовище).

Висновки. Охопивши всі ланки суспільного життя, а особливо економіку, глобалізація вносить свої корективи у поведінку всіх суб'єктів економічних відносин. Остання глобальна фінансово-економічна криза дала змогу зрозуміти, що повна лібералізація міжнародної торгівлі товарами і послугами, фінансових ринків та ринку праці не несе за собою лише позитивні наслідки, а й потребує посилення контролю та регулювання з боку державних і регіональних органів влади. У найближчій перспективі діяльність ТНК все більше підпадатиме під діяльність нового світового порядку. Насамперед, це стане викликом для традиційних (глобальних) бізнес-моделей та вимагатиме фундаментального переосмислення свого глобального підходу ТНК у їх побудові.

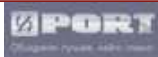
Література.

1. Official site of Oliver Wyman, Global Consulting Group (2017), How multinational corporations can thrive in the new world order. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oliverwyman.com/our-expertise/insights/2017/may/how-multinational-corporations-can-thrive-in-the-new-world-order.html>
2. Степичева А.О., Радюкова Я.Ю. Развитие ТНК как отображение проблем глобализации мирового хозяйства // Социально-экономические явления и процессы. – 2010. – Вып.3 (19). – С. 227-231.
3. World Investment Report, 2014. Матеріали офіційного сайту UNCTAD. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2014_en.pdf
4. M.Kordos, S.Vojtovic (2016), "Transnational corporations in the global world economic environment", 3rd International Conference on New Challenges in Management and Business: Organization and Leadership, 2 May 2016, Dubai, pp. 150-158.
5. The world's top 100 economies. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blogs.worldbank.org/publicsphere/world-s-top-100-economies-31-countries-69-corporations>
6. Report on G20 Trade Measures: WTO OMC. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/news_e/news16_e/g20_wto_report_june16_e.pdf
7. Strong Capacity Drives Buyer's Market for Political Risk Insurance – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.marsh.com/us/insights/research/strong-capacity-drives-buyers-market-political-risk-insurance.html>

References.

1. Official site of Oliver Wyman, Global Consulting Group (2017), "How multinational corporations can thrive in the new world order", available at: <http://www.oliverwyman.com/our-expertise/insights/2017/may/how-multinational-corporations-can-thrive-in-the-new-world-order.html>
2. Stepicheva A.O., "Radyucova Y.Y. Razvitiye TNK kak otobrazheniye problem globalizacii mirovogo chozyaystva" (2010), // *Sotsyalno-ekonomicheskie yavleniya i procesys*, Vol.3 (19), pp. 227-231.
3. Official site Unctad (2014), "World Investment Report", available at: http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2014_en.pdf
4. M.Kordos, S.Vojtovic (2016), "Transnational corporations in the global world economic environment", 3rd International Conference on New Challenges in Management and Business: Organization and Leadership, 2 May 2016, Dubai, pp. 150-158.
5. Official site of World Bank (2016), "The world's top 100 economies", available at: <https://blogs.worldbank.org/publicsphere/world-s-top-100-economies-31-countries-69-corporations>
6. Official site of WTO (2016), Report on G20 Trade Measures: WTO OMC, available at: https://www.wto.org/english/news_e/news16_e/g20_wto_report_june16_e.pdf
7. Official site of Marsh Insurance Company (2015), "Strong Capacity Drives Buyer's Market for Political Risk Insurance", available at <https://www.marsh.com/us/insights/research/strong-capacity-drives-buyers-market-political-risk-insurance.html>

Стаття надійшла до редакції 20.07.2017 р.

Брошу

ТОВ "ДКС Центр"